

Chování (se) a jednání

Etikou obvykle rozumíme filosofickou disciplínu, která se zabývá především jednou stránkou chování lidí, totiž tím, jakými zásadami a pravidly se toto chování řídí. Prvotním, a základním zájmem etických zkoumání není to, jak se fakticky lidé chovají resp. jak se fakticky chová ten či onen člověk, ale nakolik se jeho faktické chování spravuje tou či onou zásadou, tím či oním pravidlem, takže lze s větším nebo menším zdarem rozpoznávat, zda ten či onen člověk takovým pravidlům dostal, zda se jimi řídil, anebo zda v některých situacích selhal a proti těmto pravidlům se provinil. Aby takové rozpoznání bylo možné, je nutno od sebe odlišovat pouhý popis toho, jak se ten či onen člověk fakticky chová a jak jedná, od rozpoznávání toho, jaká pravidla, jaké normy sám pro sebe uznává a nakolik se jimi skutečně řídí. Postup etických zkoumání a úvah se tedy nemůže zastavit u pouhého popisu toho, jak se lidé nebo jednotlivý člověk ve svém chování navenek projevují, ale musí s touto faktickou počítat, neboť je to právě skutečnost lidského chování a zejména jednání, kterému chce porozumět. Vlastním tématem etických zkoumání ovšem není ona fakticita, nýbrž právě ony více nebo méně, lépe nebo hůře dodržované normy, jimiž se lidé nebo ten či onen konkrétní člověk řídí, eventuálně vůči nimž se provinuje. Etik, který nepočítá s takovými normami, principy a pravidly jako se zvláštní, ale samostatnou „skutečností“, tedy nezaslouží, aby byl jmenován „etikem“. Základním teoretickým (přesně řečeno: filosofickým) problémem etiky je proto uznávání a rozpoznávání zvláštní povahy oněch etických (nebo morálních, mravních) principů a norem. A protože nemůžeme žádnou „skutečnost“ náležitě poznávat, pokud se na jedné straně nezbavíme nejrůznějších předsudků a myšlenkových sebeomezení (vědomých i neuvědoměných), a ovšem pokud se na druhé straně nevybavíme myšlenkovými prostředky, jež nám dovolí zkoumanou skutečnost brát vážně po všech jejích stránkách, nesmíme ani zde znesnadnit nebo i znemožnit etická zkoumání tím, že se necháme svést častým redukcionismem, jak převládl nejen ve vědách, ale i ve filosofii, totiž že se na ony „normy“ budeme dotazovat tak, že je budeme předem (a proto předsudečně) už v samé otázce považovat buď za „objektivní“ nebo za „subjektivní“ skutečnosti. Právě proto jsou možné postupy etických zkoumání velmi závislé na tom, že ony zkoumané „normy“ zásadně a principiálně odlišíme jak od faktického chování a jednání lidí, tak od toho, jak oni sami takové „normy“ chápou a jak jim rozumějí. Mám-li to zformulovat po svém, musíme se pečlivě zabývat nejen nepředmětnou stránkou „pravých jsoucen“, „pravých událostí“, ale také nepředmětnou stránkou jejich aktivit, a tedy v našem případě nepředmětnou stránkou jejich chování a jednání.

(Písek, 090928-1.)